

Social- och hälsovårdsutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om försök med basinkomst och lag om temporär ändring av 92 § i inkomstskattelagen och 17 § i lagen om förskottsuppbörd

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om försök med basinkomst och lag om temporär ändring av 92 § i inkomstskattelagen och 17 § i lagen om förskottsuppbörd (RP 215/2016 rd): Ärendet har remitterats till social- och hälsovårdsutskottet för betänkande.

Motioner

I samband med propositionen har utskottet behandlat

- lagmotion LM 103/2016 rd Krista Mikkonen gröna m.fl. Lagmotion med förslag till lag om försök med basinkomst
- åtgärdsmotion AM 56/2016 rd Krista Mikkonen gröna m.fl. Åtgärdsmotion om att ta med beskattningen i försöket med basinkomst

Utlåtanden

Utlåtande har lämnats av

- grundlagsutskottet GrUU 51/2016 rd
- finansutskottet FiUU 6/2016 rd
- arbetslivs- och jämställdhetsutskottet AjUU 11/2016 rd

Sakkunniga

Utskottet har hört

- regeringsråd Esko Salo, social- och hälsovårdsministeriet
- direktör Liisa Siika-aho, social- och hälsovårdsministeriet
- konsultativ tjänsteman Timo Annala, finansministeriet
- äldre regeringssekreterare Timo Meling, arbets- och näringsministeriet
- ledande nationalekonom Kari Hämäläinen, Statens ekonomiska forskningscentral
- forskare Johannes Kananen, Helsingfors universitet
- enhetschef Marjukka Turunen, Folkpensionsanstalten
- forskare Miska Simanainen, Folkpensionsanstalten
- verkställande direktör Markus Kanerva, Tankesmedjan Tänk
- expert Katja Veirto, Akava ry

Betänkande ShUB 42/2016 rd

- ledande expert Vesa Rantahalvari, Finlands näringsliv rf
- ekonomisk expert Joonas Rahkola, Finlands Fackförbunds Centralorganisation FFC rf.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- professor Heikki Hiilamo, Helsingfors universitet
- Finlands Kommunförbund
- BIEN Finland – Suomen perustuloverkosto ry
- Forskargruppen för utredning av försöket med basinkomst
- Finlands Ungdomssamarbete - Allians rf
- Företagarna i Finland rf
- Tjänstemannacentralorganisationen STTK rf.

PROPOSITIONEN OCH MOTIONERNA

Propositionen

I propositionen föreslås det att en ny lag om försök med basinkomst och en lag om ändring av inkomstskattelagen och lagen om förskottsuppbörd stiftas. Det föreslås att försöket med basinkomst genomförs 2017 och 2018. Under försöket kommer Folkpensionsanstalten att betala 560 euro per månad i basinkomst till dem som valts ut för försöket. Det föreslås att basinkomsten ska utgöra skattefri inkomst för basinkomsttagaren och dennes övriga inkomster kommer inte att minska beloppet av basinkomsten.

Propositionen hänför sig till budgetpropositionen för 2017 och avses bli behandlad i samband med den.

Lagarna avses träda i kraft den 1 januari 2017 och gälla till och med den 31 december 2018.

Lagmotionen

LM 103/2016 rd. I lagmotionen föreslås det att försöket med basinkomst ska genomföras så att det är treårigt och att målgruppen utgör 3 500 personer och förutom arbetslösa också omfattar låginkomsttagare och företagare, frilansare och självanställda.

Åtgärdsmotionen

AM 56/2016 rd. I åtgärdsmotionen föreslås det att regeringen ska vidta åtgärder för att utveckla försöket med basinkomst så att försöket kompletteras med ett skatteelement, som gör att de medel som tas ut genom beskattning tas in på nytt i försöksbudgeten.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmänt

Propositionen grundar sig på programmet för statsminister Juha Sipiläs regering. Propositionen har också samband med regeringens spetsprojekt för att öka klientorienteringen i hälso- och välfärdstjänsterna, där försöket med basinkomst utgör ett led. Försöket anknyter också till regeringens mål att höja sysselsättningen betydligt från nuvarande nivå, eliminera inkomstfällor som gör det mindre attraktivt att ta emot jobb och att förkorta arbetslöshetsperioderna.

Försöket genomförs åren 2017 och 2018 och har samband med ett större projekt för utredning av olika basinkomstmodeller. Underlag för propositionen har varit de utredningar som gjorts av en forskningsgrupp. Forskningsgruppen utsågs efter en av statsrådets kansli ordnad konkurrensut-sättning för att ta fram en utredning om genomförbara basinkomstmodeller och om grunderna för och genomförandet av ett försök med basinkomst.

I försöket med basinkomst vill regeringen stärka tillämpningen av forskningsbaserad kunskap som stöd för beslutsfattandet. Försöket anknyter till regeringens målsättning att införa en försökskultur. Det riksomfattande randomiserade fältprovet är enligt forskarna mycket progressivt också i ett internationellt perspektiv, och försöket har redan väckt intresse på internationell nivå.

Valet av basinkomstmodell har i hög grad bestämts av den strama tidsplanen och det anslag som reserverats för projektet. Regeringen beslutade därför föreslå att försöket inledningsvis genomförs i begränsad skala. Det primära syftet med försöket är att främja sysselsättningen. Eftersom försöksbudgeten är begränsad strävar man efter att styra den till personer som får grunddagpenning eller arbetsmarknadsstöd från Folkpensionsanstalten, eftersom det är särskilt angeläget att främja sysselsättningen av dem.

Det är enligt utskottet betydelsefullt att försöket med basinkomst strävar efter att hitta lösningar för samordning av sociala trygghetsförmåner och arbetsinkomst för att därigenom sänka tröskeln för sysselsättning och eliminera inkomstfällor. Basinkomsten, som är skattefri och oberoende av förvärvsinkomster, ger ett avsevärt ekonomiskt incitament att hitta jobb. Basinkomsten eliminerar också ett byråkratiskt hinder, eftersom den inte fördröjs om den arbetslöse börjar arbeta. Fördröjningen av förmånsutbetalningar har ofta ansetts utgöra ett hinder för att ta emot jobb. Därmed ger försöket med basinkomst information om hur byråkratiska hinder och ekonomiska incitament påverkar sysselsättningen. Strävan att minska byråkratin motverkas dock av att den arbetslöse, för att behålla de sociala trygghetsförmånerna, måste vara klient hos arbetskraftsförvaltningen och ansöka om förmånerna på samma sätt som alla som inte deltar i försöket med basinkomst.

Den föreslagna partiella basinkomsten ersätter inte alla sociala trygghetsförmåner utan endast arbetsmarknadsstödet och grunddagpenningen. Försöket syftar strängt taget inte till att förenkla det sociala trygghetssystemet. Det skulle krävt en heltäckande basinkomstmodell som också ersätter de inkomstrelaterade förmånerna.

Betänkande ShUB 42/2016 rd

Basinkomsten och beskattningen

Till följd av den strama tidsplanen kommer basinkomsten inte att beaktas i beskattningen. Finansutskottet godkänner i sitt utlåtande i och för sig att basinkomsten är skattefri under försöksperioden, men ser ett problem med att inga andra ändringar görs i inkomstbeskattningen av försöksdeltagarna. Deltagarna får skattefri basinkomst. Eftersom beskattningen inte skiljer sig från beskattningen av en kontrollgrupp, höjer basinkomsten deras inkomster oberoende av hur stora inkomster de har i övrigt. De kan alltså ha betydande arbetsinkomster utöver den skattefria basinkomsten.

Finansutskottet konstaterar att i ett statsfinansiellt perspektiv kan den föreslagna modellen inte tillämpas på hela befolkningen i arbetsför ålder, om inte inkomstbeskattningen samtidigt ändras. Detta måste beaktas i utvärderingen av resultaten, påpekar utskottet.

Liksom finansutskottet ser social- och hälsovårdsutskottet det som mycket viktigt att man i den mer omfattande delen av försöket, som startar vid ingången av 2018, undersöker vilka andra ändringar det behövs i inkomstbeskattningen. Basinkomsten bör enligt utskottet samordnas med beskattningen. För att de nödvändiga ändringarna ska kunna göras måste frågan i god tid beredas i samråd med finansministeriet och Skatteförvaltningen. I försökets följande steg bör målgruppen breddas till andra grupper än de som får arbetslöshetsförmåner av Folkpensionsanstalten.

Målgruppen för försöket

Målgruppen för basinkomstförsöket är, med vissa begränsningar, alla som får arbetslöshetsförmåner, dvs. arbetsmarknadsstöd och grunddagpenning, av Folkpensionsanstalten. Bland dem som får arbetslöshetsförmån av Folkpensionsanstalten utses en försöksgrupp på 2 000 personer genom slumpmässigt urval. De får i två års tid en skattefri basinkomst på 560 euro utan krav på motprestation. Beloppet motsvarar arbetsmarknadsstödet nettolopp. Genom ett motsvarande slumpmässigt urval utses inom målgruppen en kontrollgrupp. Personerna i kontrollgruppen får alltså inte basinkomst, utan bildar den grupp mot vilken försöksgruppen jämförs.

Basinkomstförsökets primära mål gäller sysselsättningen. Försöket ska svara på frågan hur sysselsättningen i reella tal påverkas — negativt eller positivt — av en skattefri basinkomst utan krav på motprestation. Till målgruppen hör således inte sådana grupper vars sysselsättning det inte lönar sig att försöka förbättra med basinkomst, såsom exempelvis personer som får ålderspension, eller grupper vars nuvarande verksamhet inte i första hand siktar på sysselsättning, såsom exempelvis studerande, vilkas primära mål är att avlägga examen.

De som valts ut till försöksgruppen kan inte vägra delta i försöket. Däremot kan de välja om de vill fortsätta som klient hos Arbetskraftsförvaltningen och om de ansöker om arbetslöshetsförmån eller inte. Basinkomsten befriar i sig deltagarna från de skyldigheter en arbetslös har, exempelvis från skyldigheten att söka jobb. Om en deltagare inte stannar kvar som klient hos Arbetskraftsförvaltningen, omfattas han eller hon inte av de Arbetskraftspolitiska tjänsterna och erbjuds alltså inte tjänster eller jobb. Å andra sidan påförs deltagaren då inte heller de sanktioner som följer av att en arbetslös vägrar ta emot ett erbjudet jobb eller en erbjuden tjänst. Basinkomstförmånen av-

Betänkande ShUB 42/2016 rd

bryts eller sänks alltså inte på det sätt som en arbetslöshetsförmån kan avbrytas eller sänkas till följd av en förseelse.

Försöksprojektet ska utöver målgruppens arbetsmarknadsbeteende bedöma basinkomstens effekter på den arbetslöses aktivitet, exempelvis i vilken mån deltagarna anmäler sig som arbetssökande och deltar i den service arbetskraftsförvaltningen erbjuder. Vidare studeras hur basinkomsten påverkar deltagarnas inkomster.

Samordningen av basinkomsten och andra förmåner

Den föreslagna modellen med partiell basinkomst ersätter arbetsmarknadsstödet och grunddagpenningen inom utkomstskyddet för arbetslösa och uppgår till nettobeloppet av de förmånerna, det vill säga 560 euro i månaden. Basinkomsten försvagar inte deltagarnas ekonomiska ställning under försökstiden. Om en person som deltar i försöket inte får arbete kommer det inte att ske någon förändring i hans eller hennes ställning jämfört med nuläget. Däremot kommer de disponibla inkomsterna för dem som deltar i försöket att öka betydligt i det fall att de får arbete under den tid som basinkomstförsöket pågår. Detta beror på att basinkomst kommer att betalas under hela den tid som försöket pågår, och förvärvsinkomsterna kommer inte att minska beloppet av basinkomsten, i motsats till vad som är fallet med de nuvarande sociala förmånerna.

Grundlagsutskottet anser att det med hänsyn till syftet med lagförslaget är beklagligt att den föreslagna regleringen är relativt svårbegriplig. Utskottet vill särskilt påpeka att det inte entydigt och klart framgår att den nuvarande nivån på försöksdeltagarnas sociala förmåner inte kommer att försämrats i försöket, vilket betonas i motiven. Utskottet anser att regleringen bör förtydligas och preciseras åtminstone med en bestämmelse om att samordningen av olika förmånssystem inom ramen för försöket som bygger på ett slumpmässigt urval inte får leda till att nivån på de sociala förmånerna försämrats.

Social- och hälsovårdsutskottet konstaterar att försöket med basinkomst enligt förslaget ska genomföras så att en stor del av de sociala trygghetsförmånerna utgör hinder för att få basinkomst, så något samordningsproblem föreligger inte. Om en deltagare i försöket får förmåner som avses i 7 § i lagförslaget, dvs. huvudsakligen arbetslöshetsförmåner eller dagpenning enligt sjukförsäkringslagen, görs samordningen så att basinkomstbeloppet dras av från nettobeloppet av den förmån som betalas ut. Om nettobeloppet är större än basinkomsten betalas differensen ut till den sökande. Om basinkomsten är större än nettobeloppet tas endast nettobeloppet ut. Samordningen innebär alltså att de som får basinkomst aldrig kan få lägre inkomster än de skulle fått utan basinkomst. Utskottet menar att särskilda bestämmelser i lag inte behövs för detta.

Utskottet påpekar att det i tabellen på sidan 10 i propositionen finns ett fel. Enligt felet skulle de disponibla inkomsterna kunna sjunka för en del. Felet beror på den tillämpade SISU-modellen, som ger ett felaktigt resultat.

Barnförhöjningar inom utkomstskyddet för arbetslösa

Basinkomsten är en skattefri förmån och för en barnlös mottagare av arbetsmarknadsstöd eller grunddagpenning är det, som redan konstaterats, ekonomiskt sett utan betydelse huruvida han el-

Betänkande ShUB 42/2016 rd

ler hon ansöker om arbetsmarknadsstöd. Med det valda basinkomstbeloppet är dock arbetslöshetsförmånen högre än basinkomsten för en del av dem som får arbetslöshetsförmån. Det gäller särskilt dem som under försökstiden uppfyller arbetsvillkoret och börjar få inkomstrelaterad dagpenning.

De mottagare av arbetslöshetsförmån som har barn får högre arbetsmarknadsstöd eller grunddagpenning än de barnlösa. Barnförhöjningen för ett barn är cirka 91 euro i månaden netto, för två barn cirka 133 euro och för tre eller fler barn cirka 172 euro. Vidare gäller att en arbetslös arbetssökande som deltar i sysselsättningsfrämjande service kan få en förhöjningsdel för 200 dagar. Förhöjningsdelen uppgår till cirka 82 euro per månad netto.

När basinkomsten dras av från den arbetslöshetsförmån som ska betalas, blir det för den som har barn att försörja eller för den som deltar i sysselsättningsfrämjande service alltid kvar ett utbetalningsbart belopp av arbetsmarknadsstödet eller grunddagpenningen. För den som får barnförhöjning och utses till försöksgruppen lönar det sig att vara arbetssökande vid Arbetskraftsbyrån och ansöka om arbetslöshetsförmån, eftersom den förmånen är högre än basinkomsten. Detsamma gäller för dem som får förhöjningsdel eller inkomstrelaterad dagpenning. För att få arbetslöshetsförmånen måste den arbetssökande då följa bestämmelserna i lagen om utkomstskydd för arbetslösa. Den som exempelvis vägrar ta emot jobb eller sysselsättningsfrämjande service kan förlora arbetslöshetsförmånen. Sådan vägran påverkar däremot inte basinkomsten.

Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet föreslår i sitt utlåtande att lagförslaget ändras så att basinkomsten utökas med en barnförhöjning eller att försöket begränsas till arbetslösa utan familj. Social- och hälsovårdsutskottet konstaterar dock att en barnförhöjning inte skulle göra arbetslöshetsförmånen mindre förmånlig jämfört med basinkomsten för alla vårdnadshavare till minderåriga barn. Det är i det rådande läget av praktiska skäl inte heller möjligt att införa en barnförhöjning, eftersom basinkomsten ska införas enligt en mycket stram tidsplan. Utskottet anser att det finns orsak att separat och omsorgsfullt bedöma frågan om huruvida det är ändamålsenligt att bestämma basinkomstens storlek utifrån mottagarnas familjesituation och eventuella andra omständigheter.

Basinkomstens konsekvenser för bostadsbidraget, utkomststödet, pensionerna och sjukdagpenningen

Utskottet noterar att propositionsmotiven inte alls behandlar basinkomstens konsekvenser för den sociala tryggheten för dem som deltar i försöket. Det är därför angeläget att lyfta fram vilka följder försöket får för olika sociala trygghetsförmåner och särskilt i det fall att deltagaren väljer att under försökstiden leva enbart på basinkomsten.

Om en försöksdeltagare får jobb kan löneinkomsterna påverka de övriga sociala trygghetsförmånerna, men den skattefria basinkomsten betalas alltid ut till fullt belopp oberoende av de övriga inkomsterna. Om en försöksdeltagare ansöker om bostadsbidrag ska enligt 8 § i lagförslaget basinkomsten betraktas på samma sätt som grunddagpenningen enligt lagen om utkomstskydd för arbetslösa. Löneinkomster betraktas på normalt vis.

Betänkande ShUB 42/2016 rd

Basinkomsten påverkar inte heller ställningen för den som söker utkomststöd. För den som söker utkomststöd betraktas basinkomsten på samma sätt som Folkpensionsanstaltens arbetslöshetsförmåner. Utskottet påpekar dock att det i lagen om utkomststöd finns självständiga bestämmelser om skyldigheten för den som ansöker om utkomststöd att anmäla sig som arbetslös arbetssökande (lagens 2 a §), ta emot erbjudna arbetskraftspolitiska åtgärder och fullgöra de skyldigheter som åligger en arbetssökande. Om den sökande inte fullgör dessa skyldigheter kan grunddelens belopp sänkas med 20 procent. Vid upprepade förseelser kan grunddelen sänkas med hela 40 procent (10 § i lagen om utkomststöd).

I likhet med Folkpensionsanstaltens arbetslöshetsförmåner är basinkomsten inte pensionsgrundande. Däremot är dagpenning enligt sjukförsäkringslagen och rehabiliteringspenning enligt lagen om Folkpensionsanstaltens rehabiliteringsförmåner och rehabiliteringspenningförmåner pensionsgrundande. Sjukdagpenningen utgör också grund för bedömningen av rehabiliteringsåtgärderna och för eventuell ansökan om invalidpension.

Invalidpensionen är förknippad med begreppet återstående tid. De inkomster (inkomst för den återstående tiden) som läggs till grund för pensionen för återstående tid bestäms utifrån de inkomster enligt arbetspensionslagarna och de förmåner som arbetstagaren erhållit för oavlönade perioder under fem kalenderår före det år då arbetsoförmågan började (granskningsperiod).

Vid fastställandet av inkomsten för den återstående tiden beaktas som inkomst 1 437,83 euro för varje hel månad som arbetstagaren under granskningsperioden erhållit grunddagpenning eller arbetsmarknadsstöd enligt lagen om utkomtskydd för arbetslösa. Den som har enbart basinkomst har under den tiden inga inkomster som skulle beaktas som inkomst för den återstående tiden.

Den som fått enbart basinkomst i två år och insjuknar kan efter försöket bli helt utan social trygghet, eftersom det inte finns någon beskattningsbar inkomst att beräkna dagpenningen på. Det är möjligt därför att i det fallet tillämpas den lägsta sjukdagpenningen, som har en självrisktid på 55 dagar.

Utskottet understryker dock att de som får basinkomst har möjlighet att ansöka om arbetslöshetsförmåner och Folkpensionsanstaltens dagpenningförmåner. Om försöksdeltagaren får dessa förmåner förändras inget i den sociala tryggheten under försökstiden och basinkomsten förorsakar inte heller förlust av social trygghet efter försökstiden.

Anvisningar till deltagarna i försöksgruppen

Social- och hälsovårdsutskottet betonar att försöket med basinkomst i sig inte försämrar deltagarnas nuvarande eller kommande förmåner, under förutsättning att de står kvar som klienter hos arbetskraftsförvaltningen och ansöker om de förmåner som de har rätt till på samma sätt som de skulle göra om de inte fick basinkomst. Deltagare som endast får basinkomst kan som noterades ovan förlora vissa förmåner. Utskottet påpekar ännu att det finns risk för att de deltagare som endast får basinkomst marginaliseras och går miste om tjänster.

Det är ytterst viktigt att de som utses till försöksgruppen känner till sina rättigheter och kan göra de val som krävs för att deras ekonomiska ställning inte ska försämrats. Försöksdeltagarna måste

Betänkande ShUB 42/2016 rd

enligt utskottet klart och tydligt informeras om vilka konsekvenser basinkomsten kan ha för deltagarnas sociala trygghet. Särskilt viktigt är det att informera om hur basinkomsten påverkar utkomststödet. Nu är målgruppen för basinkomstförsöket i hög grad överlappande med den grupp som ansöker om och får utkomststöd. Den vanligaste orsaken till att människor ansöker om utkomststöd är arbetslöshet och i anslutning därtill ett behov av att komplettera grundtryggheten till följd av framför allt boendekostnaderna. Som det konstaterades ovan kan utkomststödet sänkas om personen inte söker jobb eller uppfyller de skyldigheter en arbetssökande har. Försöksdeltagarna måste vara medvetna om sina skyldigheter.

Utskottet poängterar att de som utses till försöket måste få all behövlig information om försöket och dess konsekvenser. Informationen och anvisningarna till målgruppen är därför av yttersta vikt. Under försöket måste särskild uppmärksamhet fästas vid att Folkpensionsanstaltens anvisningar och information är klar och tydlig och lättförståelig.

Uppföljning och utvärdering

I lagförslaget ingår bestämmelser om uppföljning och utvärdering av försöket. Uppföljningen och utvärderingen utgör en viktig del av försöket. Avsikten är att Folkpensionsanstalten i egenskap av den myndighet som förvaltar dataregister om grundtrygghetsförmånerna ska ansvara för uppföljningen och rapporteringen till statsrådet och riksdagen under den tid försöket pågår. Uppföljningen ska ske så nära realtid som möjligt och genomföras med hjälp av Folkpensionsanstaltens förmånsregister och de register som Arbetskraftsförvaltningen förvaltar. Under försöket följer man hur försöket påverkar i vilken utsträckning försöksdeltagarna utnyttjar förmåner, anmäler sig som arbetslösa arbetssökande och deltar i Arbetskraftsförvaltningens aktiveringsåtgärder. Avsikten är också att övervaka de förändringar basinkomstförsöket medför i försökspersonernas inkomster och sysselsättning.

Efter att försöket har avslutats görs en utvärdering och resultaten lämnas till statsrådet och riksdagen. Det är enligt utskottet mycket viktigt att försöket utvärderas, inte enbart med hjälp av kvantitativa indikatorer som beskriver sysselsättningen utan också med hjälp av kvalitativa indikatorer som beskriver den subjektivt uppfattade välfärden. En kvalitativt inriktad studie kan bland annat klargöra om försöket ger upphov till annan aktivitet hos försöksdeltagarna än sådan som anknyter till arbete och ekonomi. Vidare kan man studera om försöket stärker deras delaktighet i samhället och gynnar deras självständighet.

För försöksdeltagarna finns det en väsentlig skillnad jämfört med arbetslöshetsskyddet, nämligen vetskapen om att det inte blir några avbrott i utbetalningarna av förmånen och att de inte behöver vidta några aktiva åtgärder för att få förmånen. I tidigare försök med basinkomst på andra håll i världen har det noterats att basinkomsten haft positiva effekter särskilt på livsbalansen, hälsan och välfärden. Det finns all anledning att bevaka frågan och till exempel genom intervjuer få fram information till underlag för en utvärdering.

I fråga om utvärdering av försöket hänvisar utskottet avslutningsvis till arbets- och jämställdhetsutskottets utlåtande, där det konstateras att försökets höga politiska profil och de intervjuer och den information som försökspersonerna utsätts för kan påverka deras beteende och att man måste försöka minimera konsekvenserna av den typen av faktorer som kan förvränga resultaten.

Betänkande ShUB 42/2016 rd

Motionerna

Utskottet har godkänt att försöket med basinkomst kan genomföras i enlighet med propositionen. Följaktligen måste lagmotionen och åtgärdsmotionen förkastas.

DETALJMOTIVERING

5 §. Försöksgrupp och kontrollgrupp för försöket med basinkomst. Grundlagsutskottet fäste uppmärksamhet vid urvalsförfarandet och dess transparens. Grundlagsutskottet anser att försöksgruppen inte kan väljas ut enbart med hjälp av en programkod, utan både kravet på bestämmelser i lag och kraven på att de ska vara exakta och noga avgränsade förutsätter bestämmelser i lag om grunderna för urvalet, till exempel enligt krav som motsvarar karaktäriseringarna i motiven till lagstiftningsordning. Utskottet anser att bestämmelserna bör kompletteras på den här punkten och att det i lagen uttryckligen bör föreskrivas om publicering av programkoden och om kodens offentlighet.

Slumpmässigt urval som begrepp implicerar att urvalet är helt slumpmässigt. Om urvalet enligt lagen görs slumpmässigt, har alla som hör till målgruppen lika stor chans att bli valda. Någon annan form av urval är inte slumpmässigt och vore därför lagstridigt. Utskottet föreslår att bestämmelsen ändras på det sätt som grundlagsutskottet föreslår.

12 §. Skyldighet att lämna uppgifter. I 9 § föreskrivs om förmåner som utgör hinder för basinkomst. I 10 § föreskrivs om omständigheter under vilka en person inte har rätt till basinkomst. Den sökandes skyldighet att på eget initiativ lämna uppgifter specificeras att gälla de uppgifter som nämns i de paragraferna. Skyldigheten gäller såväl den som ansöker om basinkomst som den som får basinkomst.

Utskottet föreslår att det till paragrafen fogas en bestämmelse enligt vilken den som söker och den som får basinkomst ska anmäla om han eller hon söker eller får en sådan arbetslöshetsförmån enligt lagen om utkomstskydd för arbetslösa som betalas av en arbetslöshetskassa. Likaså ska det anmälas om han eller hon söker eller får sådan sjukdagpenning, partiell sjukdagpenning, föräldradagpenning eller specialvårdspenning enligt sjukförsäkringslagen (1224/2004) som betalas av en i sjukförsäkringslagen avsedd arbetsplatskassa, rehabiliteringspenning enligt lagen om Folkpensionsanstaltens rehabiliteringsförmåner och rehabiliteringspenningförmåner (566/2005) eller dagpenning och ersättning för förlorad inkomst enligt 27 § i lagen om smittsamma sjukdomar (583/1986). Med stöd av bestämmelsen får Folkpensionscentralen uppgift om förmånen och kan ta ut den basinkomst som betalats.

Den som ansöker om basinkomst är också skyldig att på begäran av Folkpensionsanstalten lämna de uppgifter som behövs för att avgöra ansökan om basinkomst och betala basinkomsten.

21 §. Giltighet för skyldigheten att vara i arbete enligt lagen om utkomstskydd för arbetslösa. Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet föreslår att social- och hälsovårdsutskottet kompletterar lagen med en bestämmelse om att förfaranden som är arbetskraftspolitiskt klandervärda och inträffar medan försöket pågår inte inverkar på en persons utkomstskydd för arbetslösa efter för-

Betänkande ShUB 42/2016 rd

söket. Social- och hälsovårdsutskottet föreslår att det till lagen fogas en ny 21 § enligt vilken en sådan i 2 a kap. 14 § 1 mom. i lagen om utkomstskydd för arbetslösa avsedd skyldighet att vara i arbete under den tid försöket pågår som ålagts en basinkomsttagare är i kraft högst till och med den 31 december 2018.

Social- och hälsovårdsutskottet konstaterar i likhet med arbetslivs- och jämställdhetsutskottet att arbets- och näringsbyrån enligt gällande bestämmelser påför tid utan ersättning och sådan skyldighet att vara i arbete som avses i 2 a kap. 14 § i lagen om utkomstskydd för arbetslösa (1290/2002) för deltagare i basinkomstförsöket på samma villkor som för andra som söker arbetslöshetsförmån. Detta står i strid med det som sägs i propositionsmotiven. Under försökstiden har det ekonomisk betydelse endast för de arbetslösa som försörjer minderåriga barn.

Utskottet framhåller att karenstiden för utkomstskyddet för arbetslösa i de flesta fall hinner löpa ut under försökets gång. Däremot kan en skyldighet att vara i arbete som påförts efter flera fall av vägran vara i kraft ännu när försöket avslutas. Utskottet föreslår dock inte att karensen ska upphöra när försöket avslutas, eftersom det med tanke på försökets sysselsättningsmål inte är ändamålsenligt att försöksdeltagare exempelvis arbetar under nästan hela försökstiden men säger upp sig under den sista veckan av försökstiden och inte åläggs några påföljder för det. Det är inte heller acceptabelt att man kort före försökstiden löper ut kan vägra ta emot jobb utan att få påföljder.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Social- och hälsovårdsutskottets förslag till beslut:

Riksdagen godkänner lagförslag 2 och 3 i proposition RP 215/2016 rd utan ändringar.

Riksdagen godkänner lagförslag 1 i proposition RP 215/2016 rd med ändringar. (Utskottets ändringsförslag)

Riksdagen forkastar lagförslaget i lagmotion LM 103/2016 rd.

Riksdagen forkastar åtgärdsmotion AM 56/2016 rd.

Utskottets ändringsförslag

1.

Lag

om försök med basinkomst

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §

Lagens syfte

Syftet med denna lag är att genomföra ett försök med basinkomst 2017 och 2018.

Syftet med försöket med basinkomst är att få information om hur en basinkomst påverkar arbetsmarknadsbeteendet hos dem som deltar i försöket samt att utreda andra konsekvenser av basinkomsten.

2 §

Verkställighet

Verkställigheten av försöket med basinkomst leds och styrs av social- och hälsovårdsministeriet som högsta myndighet.

Folkpensionsanstalten svarar för verkställigheten av denna lag.

3 §

Tillämpningsområde och förhållande till annan lagstiftning

Denna lag tillämpas på verkställigheten av försöket med basinkomst och på de i Finland bosatta personer som valts in i målgruppen för försöket. Bosättning i Finland avgörs enligt 3, 3 a och 4 § i lagen om tillämpning av lagstiftningen om bosättningsbaserad social trygghet (1573/1993).

4 §

Målgrupp för försöket med basinkomst

Till målgruppen för försöket med basinkomst hör de

1) som är i åldern 25—58 år den 1 december 2016, och

Betänkande ShUB 42/2016 rd

2) till vilka Folkpensionsanstalten i november 2016 betalade grunddagpenning eller arbetsmarknadsstöd enligt lagen om utkomstskydd för arbetslösa (1290/2002), om betalningen av förmanen inte grundade sig på permittering.

Till målgruppen för försöket med basinkomst hör dock inte de

1) som får stöd för hemvård enligt lagen om stöd för hemvård och privat vård av barn (1128/1996),

2) som får pension eller familjepension enligt folkpensionslagen (568/2007), lagen om garanti-pension (703/2010), lagen om pension för arbetstagare (395/2006), pensionslagen för den offentliga sektorn (81/2016), lagen om pension för lantbruksföretagare (1280/2006), lagen om pension för företagare (1272/2006), lagen om sjömanspensioner (1290/2006), Finlands Banks pensionsstadga, lagen om ortodoxa kyrkan (985/2006), lagen om pension och anpassningsbidrag för riksdagsledamöter (329/1967) och lagen om familjepension efter riksdagsledamöter (107/1990) eller lagen om medlems av statsrådet rätt till pension och om familjepension efter honom (870/1977) eller någon annan pension eller familjepension som grundar sig på arbetsavtals- eller tjänsteförhållande, företagarkerksamhet eller förtroendeuppdrag,

3) som får familjepension enligt lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar (459/2015), lagen om lantbruksföretagares olycksfall i arbetet och yrkessjukdomar (873/2015), lagen om olycksfall i militärtjänst (1211/1990), lagen om olycksfallsförsäkring (608/1948), lagen om olycksfallsförsäkring för lantbruksföretagare (1026/1981) eller lagen om olycksfalls- och pensionsskydd för idrottsutövare (276/2009) eller försörjningspension enligt lagen om olycksfallsförsäkring,

4) som får försörjningspension enligt lagen om skada, ådragen i militärtjänst (404/1948),

5) som får ersättning för förlust av underhåll enligt trafikförsäkringslagen (460/2016), patient-skadelagen (585/1986) eller brottsskadelagen (1204/2005),

6) som får avträdelsestöd enligt lagen om avträdelsestöd för lantbruksföretagare (1293/1994) eller lagen om stöd för upphörande med att bedriva jordbruk (612/2006),

7) vars hemkommun i Finland enligt lagen om hemkommun (201/1994) är i landskapet Åland,

8) för vilka det har förordnats en intressebevakare enligt lagen om förmyndarverksamhet (442/1999) eller som har upprättat en intressebevakningsfullmakt som har fastställts i enlighet med 24 § i lagen om intressebevakningsfullmakt (648/2007) innan försöket inleds,

9) som de facto inte bor i Finland,

10) på vilka en främmande stats sociallagstiftning tillämpas på basis av arbete,

11) i fråga om vilka grunddagpenningen eller arbetsmarknadsstödet inom utkomstskyddet för arbetslösa av särskilt vägande skäl har betalats ut i november 2016 till ett kommunalt organ i enlighet med 11 kap. 9 § 1 mom. i lagen om utkomstskydd för arbetslösa.

5 §

Försöksgrupp och kontrollgrupp för försöket med basinkomst

Ur målgruppen som avses i 4 § tar Folkpensionsanstalten genom ett slumpmässigt urval ut 2 000 personer till vilka det betalas basinkomst (försöksgrupp). Det slumpmässiga urvalet görs på så sätt att var och en som hör till målgruppen har lika möjlighet att bli vald till försöksgruppen. Folkpensionsanstalten ska innan försöket inleds publicera den programkod som ska användas för samplingen.

De personer i målgruppen som inte hör till försöksgruppen utgör kontrollgrupp.

Betänkande ShUB 42/2016 rd

När de personer som ska delta i försöket har valts ut och denna lag har stadfäst ska Folkpensionsanstalten informera dem som valts ut om att de deltar i försöket. Folkpensionsanstalten ska till Skatteförvaltningen och till de berörda kommunerna meddela namnen och personbeteckningarna för dem som valts ut för försöksgruppen. Folkpensionsanstalten har rätt att meddela uppgifterna trots sekretessbestämmelserna och andra begränsningar som gäller erhållande av uppgifter.

6 §

Beloppet av basinkomsten samt betalning av basinkomst

Beloppet av basinkomsten är 560 euro per kalendermånad. Om basinkomst betalas för en kortare tid än en kalendermånad är basinkomstens belopp 18,67 euro per kalenderdag.

Basinkomsten betalas den andra bankdagen i varje månad in på det konto inom Europeiska unionen som basinkomsttagaren har angett.

Basinkomsten för januari 2017 betalas dock den 9 januari 2017.

7 §

Uttag av basinkomst ur andra förmåner

Folkpensionsanstalten tar ut beloppet av den basinkomst den betalar ur följande förmåner som betalas till basinkomsttagaren för samma tid:

- 1) arbetslöshetsförmån enligt lagen om utkomstskydd för arbetslösa, och
- 2) sjukdagpenning, partiell sjukdagpenning, föräldradagpenning och specialvårdspenning enligt sjukförsäkringslagen (1224/2004), rehabiliteringspenning enligt lagen om Folkpensionsanstaltens rehabiliteringsförmåner och rehabiliteringspenningförmåner (566/2005) samt dagpenning och ersättning för förlorad inkomst enligt 27 § i lagen om smittsamma sjukdomar (583/1986).

Om Folkpensionsanstalten har gjort en anmälan om uttag av basinkomst ur en förmån hos en arbetslöshetskassa eller en i sjukförsäkringslagen avsedd arbetsplatskassa, ska arbetslöshetskassan eller arbetsplatskassan till Folkpensionsanstalten betala den andel av den utbetalda förmånen som motsvarar beloppet av basinkomsten.

8 §

Basinkomstens inverkan på andra förmåner

Vid beviljande av bostadsbidrag enligt lagen om allmänt bostadsbidrag (938/2014) och lagen om bostadsbidrag för pensionstagare (571/2007) ska beloppet av basinkomsten alltid betraktas som åtminstone lika stort som grunddagpenningen enligt 6 kap. 1 § 1 mom. i lagen om utkomstskydd för arbetslösa.

Betänkande ShUB 42/2016 rd

9 §

Sociala förmåner som utgör hinder för basinkomst

Berättigad till basinkomst är inte den som får

1) pension enligt folkpensionslagen, lagen om garantipension, lagen om pension för arbetstagarare, pensionslagen för den offentliga sektorn, lagen om pension för lantbruksföretagare, lagen om pension för företagare, lagen om sjömanspensioner, Finlands Banks pensionsstadga, lagen om ortodoxa kyrkan, lagen om pension och anpassningsbidrag för riksdagsledamöter, lagen om familjepension efter riksdagsledamöter eller lagen om medlems av statsrådet rätt till pension och om familjepension efter honom, eller någon annan pension som grundar sig på arbetsavtals- eller tjänsteförhållande, företagaverksamhet eller förtroendeuppdrag,

2) dagpenning, livränta, tilläggsränta eller försörjningspension enligt lagen om skada, ådragen i militärtjänst,

3) ersättning för förlust av underhåll enligt trafikförsäkringslagen, patientskadelagen eller brottsskadelagen,

4) avträdelsestöd enligt lagen om avträdelsestöd för lantbruksföretagare eller lagen om stöd för upphörande med att bedriva jordbruk,

5) rehabiliteringspenning enligt de lagar, den pensionsstadga eller de pensionsbestämmelser som nämns i 3 § i lagen om pension för arbetstagarare,

6) vuxenutbildningsstöd enligt lagen om vuxenutbildningsstöd (1276/2000) eller studiepenning eller bostadstillägg enligt lagen om studiestöd (65/1994),

7) ersättning för inkomstbortfall eller familjepension enligt lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar, lagen om lantbruksföretagares olycksfall i arbetet och yrkessjukdomar eller lagen om olycksfall i militärtjänst, dagpenning, olycksfallspension eller familjepension enligt lagen om olycksfallsförsäkring eller lagen om olycksfallsförsäkring för lantbruksföretagare, livränta eller försörjningspension enligt lagen om olycksfallsförsäkring eller dagpenning eller olycksfallspension enligt lagen om rehabilitering som ersätts enligt lagen om olycksfallsförsäkring (625/1991),

8) olycksfallspension eller familjepension enligt lagen om olycksfalls- och pensionsskydd för idrottsutövare,

9) stöd för hemvård enligt lagen om stöd för hemvård och privat vård av barn,

10) förmåner från utlandet som motsvarar de förmåner som nämns i 1—9 punkten.

10 §

Andra begränsningar

Berättigad till basinkomst är inte den

1) som har varit intagen för vård på sjukhus eller därmed jämförbar institutionsvård i minst 90 dagar utan avbrott,

2) som fullgör sin värnplikt eller civiltjänst,

3) som avtjänar ett fängelsestraff,

4) på vilken en främmande stats sociallagstiftning tillämpas på basis av arbete,

5) som vistas utomlands med undantag för tillfälliga utlandsresor som räcker högst 30 dagar,

6) för vilken det har förordnats en intressebevakare enligt lagen om förmyndarverksamhet,

Betänkande ShUB 42/2016 rd

7) i fråga om vilken en arbetslöshetsförmån betalas till ett kommunalt organ i enlighet med 11 kap. 9 § 1 mom. i lagen om utkomstskydd för arbetslösa.

Basinkomst betalas dock till slutet av den kalendermånad under vilken rätten till basinkomst har upphört av en orsak som nämns i 1 mom.

11 §

Ansökan om basinkomst

Folkpensionsanstalten betalar utan ansökan basinkomst till de personer i försöksgruppen som får arbetsmarknadsstöd eller grunddagpenning när försöket med basinkomst inleds.

Om betalningen av basinkomst förhindras under försöket av en orsak som avses i 9 eller 10 §, ska inkomsttagaren skriftligen ansöka om basinkomst hos Folkpensionsanstalten när rätten till basinkomst inträder på nytt.

12 §

Skyldighet att lämna uppgifter

Om den som söker eller den som får basinkomst söker eller får en förmån enligt 9 § eller berörs av en sådan omständighet enligt 10 § som utgör hinder för basinkomst, ska han eller hon informera Folkpensionsanstalten om detta.

Om den som söker eller den som får basinkomst söker en förmån enligt 7 § 1 mom. hos en arbetslöshetskassa eller arbetsplatskassa enligt 7 § 2 mom. eller får en sådan förmån av en sådan arbetslöshetskassa eller arbetsplatskassa, ska han eller hon informera Folkpensionsanstalten därom.

Den som söker och den som får basinkomst ska ge Folkpensionsanstalten också andra uppgifter som är nödvändiga för att ansökan ska kunna avgöras och basinkomst betalas. (Nytt)

13 §

Rätt att få uppgifter samt utlämnande av uppgifter

På rätten att få och lämna ut uppgifter enligt denna lag tillämpas vad som i 13 kap. 1 och 4—8 § i lagen om utkomstskydd för arbetslösa föreskrivs om Folkpensionsanstaltens rätt att få och lämna ut uppgifter om arbetslöshetsförmåner.

14 §

Beslut om basinkomst

Folkpensionsanstalten ska ge den som deltar i försöket med basinkomst ett skriftligt beslut i ett ärende som gäller beviljande, förvägran, indragning och återkrav av basinkomst.

Bestämmelser om delgivning av beslut finns i lagen om Folkpensionsanstalten (731/2001).

Betänkande ShUB 42/2016 rd

15 §

Återkrav och kvittning av basinkomst samt preskription av fordringar

På återkrav och kvittning av basinkomst samt preskription av fordringar tillämpas vad som i 11 kap. 10, 13, 14 och 15 a § i lagen om utkomstskydd för arbetslösa föreskrivs om arbetslöshetsförmåner.

16 §

Sökande av ändring, självrättelse, rättelse av sakfel samt rättelse och undanröjande av ett lagakraftvunnet beslut

På sökande av ändring, självrättelse och rättelse av sakfel i ett beslut om basinkomst samt på rättelse och undanröjande av ett lagakraftvunnet beslut tillämpas bestämmelserna i 17 kap. 1—3, 3 a, 4 och 5 § i sjukförsäkringslagen.

17 §

Nytt avgörande av ett ärende till följd av en beviljad förmån som utgör hinder för basinkomst

Om den som får basinkomst retroaktivt har beviljats en förmån enligt 9 § som hindrar utbetalning av basinkomst, kan Folkpensionsanstalten utan samtycke av inkomsttagaren efter att ha hört denne avgöra ärendet på nytt.

18 §

Registret för försöket med basinkomst

Uppgifter om dem som ingår i försöksgruppen och kontrollgruppen för försöket med basinkomst registreras i Folkpensionsanstaltens register för försöket med basinkomst. Uppgifterna i registret får användas endast för förvaltning av försöket med basinkomst och för statistikföring samt för forskning som gäller försöket. När konsekvenserna av basinkomsten undersöks får uppgifterna i registret samköras med uppgifter i register som förvaltas av Folkpensionsanstalten eller av andra myndigheter.

I fråga om dem som hör till försöksgruppen får i registret för försöket med basinkomst samlas och registreras följande uppgifter:

- 1) namn,
- 2) personbeteckning,
- 3) uppgifter om förmåner som avses i 4 § 2 mom.,
- 4) uppgifter om den betalda basinkomsten och vilka tidsperioder den hänför sig till samt om betalningsdagarna,
- 5) uppgifter om beslut som har meddelats.

I fråga om dem som hör till kontrollgruppen får i registret för försöket med basinkomst samlas och registreras de uppgifter som avses i 2 mom. 1—3 punkten.

Betänkande ShUB 42/2016 rd

I personuppgiftslagen (523/1999) föreskrivs om den tid personuppgifter får lagras och om de registrerades rättsskydd.

19 §

Uppföljning och utvärdering av försöket

Folkpensionsanstalten följer genomförandet av försöket och rapporterar om försöket till statsrådet och riksdagen. När försöket har avslutats görs en utvärdering som lämnas till statsrådet och riksdagen.

Folkpensionen och den som genomför utvärderingen enligt 1 mom. har rätt att avgiftsfritt och trots sekretessbestämmelserna och andra begränsningar som gäller erhållande av uppgifter få sådana uppgifter som är nödvändiga för uppföljningen och utvärderingen enligt 1 mom. av

- 1) statliga och kommunala myndigheter och andra offentlighetsrättsliga samfund,
- 2) Pensionsskyddscentralen och arbetslöshetskassor.

20 §

Utmättnings- och överföringsförbud som gäller basinkomst

En basinkomst får inte utmätas.

Ett avtal om överföring av en basinkomst på någon annan är ogiltigt.

21 § (Ny)

Giltighet för skyldigheten att vara i arbete enligt lagen om utkomstskydd för arbetslösa

Om basinkomsttagaren under den tid försöket med basinkomst pågår åläggs skyldighet att vara i arbete enligt 2 a kap. 14 § 1 mom. i lagen om utkomstskydd för arbetslösa, är skyldigheten i kraft högst till och med den 31 december 2018.

22 §

Finansiering

Basinkomsten finansieras med statsmedel.

23 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 20 och gäller till och med den 31 december 2018.

Denna lag tillämpas på det försök med basinkomst som genomförs 2017 och 2018.

2.

Lag

om temporär ändring av 92 § i inkomstskattelagen

I enlighet med riksdagens beslut
fögas till 92 § i inkomstskattelagen (1535/1992) temporärt en ny 18 punkt, i stället för den 18 punkt som upphävts genom lag 946/2008, som följer:

92 §

Skattefria sociala förmåner

Skattepliktig inkomst är inte

18) basinkomst enligt lagen om försök med basinkomst (/),

Denna lag träder i kraft den 20 och gäller till och med den 31 december 2018.

3.

Lag

om temporär ändring av 17 § i lagen om förskottsuppbörd

I enlighet med riksdagens beslut
fögas till 17 § i lagen om förskottsuppbörd (1118/1996) temporärt ett nytt 2 mom. som följer:

Betänkande ShUB 42/2016 rd

17 §

Förhöjning av förskottsinnehållningen på yrkande av betalningsmottagaren

Det som föreskrivs i 1 mom. tillämpas inte på förskottsinnehållning som verkställs på följande förmåner som betalas till en person som hör till den försöksgrupp som avses i 5 § i lagen om försök med basinkomst (/):

- 1) arbetslöshetsförmån enligt lagen om utkomstskydd för arbetslösa,
- 2) sjukdagpenning, partiell sjukdagpenning, föräldradagpenning och specialvårdspenning som avses i sjukförsäkringslagen (1224/2004), rehabiliteringspenning som avses i lagen om Folkpensionsanstaltens rehabiliteringsförmåner och rehabiliteringspenningförmåner (566/2005) samt dagpenning och ersättning för förlorad inkomst enligt 27 § i lagen om smittsamma sjukdomar (583/1986).

Denna lag träder i kraft den 20 och gäller till och med den 31 december 2018.

Helsingfors 9.12.2016

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Tuula Haatainen sd
vice ordförande Hannakaisa Heikkinen cent
medlem Outi Alanko-Kahiluoto gröna
medlem Eeva-Johanna Eloranta sd
medlem Arja Juvonen saf
medlem Niilo Keränen cent
medlem Anneli Kiljunen sd
medlem Mikko Kärnä cent
medlem Anne Louhelainen saf
medlem Sari Raassina saml
medlem Veronica Rehn-Kivi sv
medlem Vesa-Matti Saarakkala saf
medlem Annika Saarikko cent
medlem Sari Sarkomaa saml
medlem Martti Talja cent
ersättare Sari Tanus kd.

Sekreterare var

utskottsråd Eila Mäkipää.

Betänkande ShUB 42/2016 rd
Reservation 1 /gröna

RESERVATION 1

Motivering

Vi behöver absolut ett försök med basinkomst. Basinkomsten har genom modelleringar studerats i så stor utsträckning att vi vet att den vid en statisk granskning är ekonomiskt möjlig. Genom försök kan man få värdefull ny kunskap om hur basinkomsten fungerar i praktiken och hur de som får basinkomst beslutar leva. Försöket ger oss en möjlighet att se hur människors liv, sysselsättningen, fattigdomen och näringslivet påverkas av basinkomst.

Regeringens försök är emellertid så begränsat att det inte kommer att generera någon information som kan generaliseras eller användas för fortsatta utredningar. Målen med försöket begränsar sig i praktiken till att öka förvärvsfrekvensen bland personer som får arbetsmarknadsstöd. Men basinkomst handlar om mycket mer än så. Basinkomsten är en reform av social trygghet för behoven i ett arbetsliv i förvandling.

Basinkomsten är förtjänt av att försöket läggs upp så väl som möjligt och att sakkunniga hörs under beredningen, genomförandet och uppföljningen samt att vetenskapliga kriterier och principer för god kunskapsproduktion följs. Ett heltäckande och kvalitetsmässigt försök där basinkomst genuint prövas kräver tid och pengar. Det behövs tillräckligt stora resurser för att försöket ska vara tillräckligt omfattande. Målet bör vara att ta fram generaliserbar information och resultat som kan tjäna som underlag för politiska beslut om fortsatt basinkomst i Finland.

I Gröna riksdagsgruppens alternativa budget föreslår vi ett tilläggsanslag på 10 miljoner euro per år för ett försök med basinkomst (BM 17/2016 rd). Samtidigt föreslås att försöket ska förlängas från två till tre år. I den parallella lagmotionen (LM 103/2016 rd) föreslås det att försöket med basinkomst ska utvidgas i linje med anslagsökningen, så att urvalet utökas såväl kvantitativt som kvalitativt. Regeringens beslut att begränsa försöket till en snävt avgränsad grupp förändrar resultaten av försöket och står i strid med idén om en basinkomst. Basinkomst är inte enbart en arbetslöshetsförmån. Urvalet måste utvidgas för att man ska kunna se hur olika grupper påverkas av försöket och vilka effekter det har på människors beteende i varierande livssituationer. Försöket måste omfatta en mer varierande grupp människor med olika bakgrund och i olika situation. Om försöket begränsas till arbetslösa som får arbetsmarknadsstöd, testar vi inte basinkomsten utan snarare ett stöd för att sysselsätta arbetslösa. Genom tilläggsfinansieringen ska försöket också omfatta lågavlönade löntagare, företagare med små inkomster, frilansare och självanställda. Genom förordning av statsrådet kunde det föreskrivas om villkoren för social ställning, ställning på arbetsmarknaden samt inkomst och förmögenhet. Samtidigt kunde man genom tilläggsanslaget utöka försöksgruppen med 1 500 personer till en grupp på 3 500 personer. En förlängning av försöket till tre år ger bättre möjligheter att upptäcka vilka följdverkningar försöket ger. Att tillfoga det saknade beskattningselementet i försöket med basinkomst gör försöksupplägget mer realistiskt och minskar kostnaderna — det vore centralt att de skatter som tas ut i försöket återförs till försöksbudgeten. Om basinkomsten i försöksmodellen inte vore skattefri skulle den mer likna en verklig basinkomst som vore möjligt att genomföra ur ett kostnadsperspektiv. Det är värt ett seriöst försök. Ett heltäckande och kvalitetsmässigt försök där basinkomst genuint prövas kräver tid

Betänkande ShUB 42/2016 rd
Reservation 1 /gröna

och pengar. Målet bör vara att ta fram generaliserbar information och resultat som kan tjäna som underlag för politiska beslut om fortsatt basinkomst i Finland.

Förslag

Jag föreslår

att riksdagen godkänner lagförslag 1 ändrat i enlighet med lagmotion LM 103/2016 rd.

Helsingfors 9.12.2016

Outi Alanko-Kahiluoto gröna

Betänkande ShUB 42/2016 rd
Reservation 2 /kd

RESERVATION 2

Motivering

I propositionen föreslås det att en ny lag om försök med basinkomst och en lag om ändring av inkomstskattelagen och lagen om förskottsuppbörd stiftas. Försöket ska genomföras 2017 och 2018. Under försöket kommer Folkpensionsanstalten att betala 560 euro per månad i basinkomst till dem som valts ut för försöket. Basinkomsten ska vara skattefri inkomst för basinkomsttagaren och beloppet ska inte minska av övriga inkomster.

Överlag är jag för ett försök med basinkomst och mer aktiverande och motiverande sociala trygghetsförmåner. Jag stöder också avbyråkratisering och förenkling av det sociala trygghetssystemet. De målen kan dock inte uppnås med den föreslagna modellen. Det försök som regeringen Sipilä föreslår omfattar 2 000 slumpmässigt utvalda arbetslösa, och det kommer att kosta staten 20 miljoner euro. Med ett breddat genomförande skulle den orealistiska modellen ge ett underskott på 11 miljarder euro. Som upplägget ser ut nu anser jag att det med modellen inte går att göra en ordentlig utredning av vilka sysselsättningseffekter basinkomsten har. Konstellationen kan egentligen inte kallas ett försök med basinkomst. Modellen är problematisk också i det hänseendet att den inte biter på flitfällorna och kan leda till höga plattskatter, vilket sätter stopp för löntagarnas köpkraft. Inte ens en färdig utredning av modellen ger stöd för att den skulle vara genomförbar totalt sett.

Också många av de yttranden utskottet fick var kritiskt inställda till det föreslagna försöket. Sak-kunniga lyfta exempelvis fram de problem som uppstår till följd av försöksupplägget, målgrup-pens art och storlek, den strikta tidsplanen och budgeten. Den i min mening viktigaste kommentaren påpekade att försöket sannolikt inte ger några generaliserbara utvärderingsuppgifter om kostnadseffekterna av en basinkomst eller av de faktiska konsekvenserna för de berörda beteen-de. Försöket ger inte heller kunskap som stöder utvecklingen av det sociala trygghetssystemet. Ett annat problem som lyftes fram var att det inte reellt sett går att tillämpa den valda modellen på hela befolkningen och att det föreslagna försöket kan ge orealistiska resultat. Det kan i sin tur leda diskussionen om det finländska sociala trygghetssystemet i fel riktning. Det konstaterades att för-söket inte besvarar frågan om basinkomsten är ett realistiskt alternativ till dagens problematiska sociala trygghetssystem. Vi får inte heller något svar på vilken typ av kombination av basinkomst och skatter som ens i teorin kunde vara genomförbar. Jag menar därför att budskapet från de sak-kunniga klart visar att det föreslagna försöket inte redogör för de saker och inte besvarar de frågor som vi nödvändigt måste få klarhet i om vi ska införa en mer allmän basinkomst. Vi vet alltså ut-ifrån upplägget för försöket att den praktiska nyttan är liten och att försöket inte ens i teorin kan motsvara de uppställda målen — så varför ska vi då genomföra försöket?

Redan tidigare har kristdemokraterna föreslagit att den bästa tillgängliga modellen för att få bort flitfällorna införs, det vill säga en motiverande modell för grundtryggheten. Det är en tillämpning av den brittiska modellen Universal Credit och den kan byggas ut. Modellen främjar sysselsätt-ningen eftersom den kombinerar social trygghet och lön på ett sätt som motiverar personerna att ta anställning. Den undanröjer dröjsmålen i utbetalningarna och gör det lönande att också ta ett

Betänkande ShUB 42/2016 rd
Reservation 2 /kd

låglönearbete. Modellen samordnar beskattning, social trygghet, lön och andra inkomster i realtid i ett nationellt inkomstregister.

Följaktligen föreslår jag att regeringens modell för ett försök med basinkomst förkastas och att regeringen snabbt inför ett nationellt inkomstregister för att försöket ska kunna genomföras med de mest avancerade modellerna för att minska flitfällorna, det vill säga en modell med negativ inkomstskatt och kristdemokraternas motiverande modell för grundtrygghet. Förslaget om ändring av försöket med basinkomst ingår i kristdemokraternas alternativa budget.

Förslag

Jag föreslår

att riksdagen förkastar lagförslagen.

Helsingfors 9.12.2016

Sari Tanus kd